

TÜRKİYE İÇİN HDİ BAĞLAMINDA 2008-2012 SOSYO-EKONOMİK YENİLİK ENDEKSİ

Süha ÇELİKKAYA¹
Aykut SEZGİN²
Murat Ali DULUPÇU³

ÖZET

Gerek illerin gerekse de bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerini ölçmeye yönelik olarak ülkemizde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların büyük kısmı DPT döneminde yapılan araştırmalar olmakla beraber günümüzde farklı kurumların yapmış olduğu çalışmalarda mevcuttur. Yapılan bu çalışmalar çeşitli zamanlarda ilan edilmektedirler.

Bu çalışmanın ana amacı, İnsani Gelişme Endeksi (HDI) bağlamında 2008-2012 sürecinde İBBS 3 düzeyinde yer alan 81 ilin sosyo-ekonomik yenilik sıralamasının belirlenmesidir. Bu kapsamda; her bir yıl için 81 ilin sosyo-ekonomik yenilik sıralaması belirlenip yıllara bağlı olarak illerin bu yenilik sıralamasında elde ettiği konumlar tablolar yardımı ile gösterilmiştir.

Çalışmada İBBS 3 düzeyinde; en hızlı yükselen, durağan kalan ve gerileyen beşer il tablolar ile sunulacaktır. Bununla birlikte; 2008-2012 süreci için İBBS 2 düzeyindeki bölgelerin yenilik sıralamaları da çalışma içerisinde yer alacaktır.

Çalışma amacına uygun bir şekilde gerekli olan veriler TÜİK veri tabanından, Muhasebat Genel Müdürlüğünden, İŞKUR'dan, TPE'den ve ÖSYM'den seçilmiştir. Elde edilen verilerin analizleri ise İnsani Gelişme Endeksi (HDI) yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

***Anahtar Kelimeler:** Sosyo-Ekonomik Yenilik, İGE, Endeks, Yenilik Sıralaması*

TURKEY'S 2008-2012 SOCIO-ECONOMIC INNOVATION INDEX IN THE CONTEXT OF HDI

ABSTRACT

There have been various studies in Turkey to evaluate both cities' and regions' socio-economic development levels. Today, there are many

¹ Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, suhacelikkaya@gmail.com

² Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, aykutsezgin@sdu.edu.tr

³ Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, muratdulupcu@sdu.edu.tr

studies performed by several institutions and most of these studies were performed during DPT period. These studies are announced at various times.

The main aim of this study is to determine the socio-economic innovation ranking of 81 cities that take place in IBBS 3 level in the process of 2008-2012, in the context of Human Development Index (HDI). Within this scope, the socio-economic innovation ranking of 81 cities is identified for each year and the positions of these cities in the innovation ranking according to years are given with the help of tables.

In the study, the fastest growing, stable and declining five cities are presented with the help of tables in the level of IBBS 3. In addition to this, the innovation rankings of the regions in IBBS 2 level in the process of 2008-2012, are also available in the study.

All the required information are expediently obtained from TUIK (Turkish Statistical Institute) data base, General Directorate of Accounting, ISKUR (Turkish Employment Agency), TPE (Turkish Patent Institute) and OSYM (Student Selection and Placement Center). The data analyzes obtained are performed by use of Human Development Index (HDI).

Key Words: *Socio-Economic Innovation, HDI, Index, Innovation Ranking*

1. GİRİŞ

Türkiye'nin bölgeleri ve illeri arasındaki sosyo-ekonomik kalkınma süreci rutin bir şekilde gerçekleşmemektedir. Aynı zamanda önemli düzeyde sosyo-ekonomik farklılık da bulunmaktadır. Bu farklılıkların tespiti ise politika yapıcılar açısından ciddiye arz etmektedir. Kamu politikalarının uygulanmasında ilk nokta kalkınma düzeyleri arasındaki farklılıkların ortaya konabilmesidir⁴. 1970'lerden itibaren kalkınma düzeyinin ölçülmesinde kişi başına gelir yerine sosyo-ekonomik değişkenlere daha fazla önem addedilir hale gelmiştir. Bu doğrultuda birden çok refah ölçütünün bileşiminden oluşan bir karşılaştırma arayışı ortaya çıkmıştır. Bu arayış neticesinde ortaya çıkan yöntemlerin en önemlilerinden birisi de Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı tarafından geliştirilen (HDI) "İnsani Gelişme Endeksidir."⁵ 1990 senesinde kalkınma literatürüne yeni bir kavram olarak dahil edilen bu endeks ile refah standardı, eğitim standardı ve sağlık standardı olmak üzere üç ayrı endeksin tek endekse indirgenmesiyle ülkelerin kalkınmışlık düzeyini

⁴ Ezgi Baday Yıldız vd. "Türkiye'de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 39, 2012, s. 148.

⁵ Baday Yıldız a.g.m. s.148.

gösteren önemli bir ölçüt kullanılır hale gelmiştir ⁶. İnsani Gelişme Endeksi değerlerinin iller ve bölgeler bazında ortaya konulması ekonomik büyüme-iktisadi kalkınma ilişkisi açısından olduğu kadar sosyo-ekonomik yenilik bakımından da büyük önem arz etmektedir. Bilhassa 2001 sonrasında ülkemizde il bazında kişi başına düşen milli gelir verilerinin olmaması, vekil değişkenlerin tayin edildiği endeksler yoluyla kalkınma kavramının ölçülmesine yol açmaktadır.

Diğer yandan İnsani Gelişme Endeksi, ortaya çıkışından itibaren kalkınmanın ölçülmesinde ne kadar önemli adımlar atsa da zaman zarfı içerisinde çeşitli eleştirilere de maruz kalmıştır. Özellikle orjinal endeksin üç boyutlu yapısının her ülkeyi yansıtmadığına dair eleştirilerle karşılaşmıştır. Benzer özellikler taşıyan ülkeleri ifade etmekte yeterli iken farklı yapılarla sahip ülkelerin kalkınmalarını ifade etmekte yetersiz kaldığı da düşünülmüştür⁷. Silva ve Ferreira-Lopes bu sebeptendir Portekiz Bölgesel Kalkınma Endeksi adlı çalışmalarında endekse ilave değişken eklemişlerdir.

Çalışmamız beş temel bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ikincisi istatistiksel yöntem ve veri seti bölümüdür. İnsani Gelişme Endeksi metodolojisi ve sosyo-ekonomik yenilik endeksinde kullanılacak olan değişkenler ikinci bölümde incelenmektedir. Bu bölümde oluşturulacak endeksteeki değişkenlerin literatürdeki yerlerinden de bahsedilmektedir. Üçüncü bölüm bulgular kısmıdır. 2008-2012 arasında ait sosyo-ekonomik yenilik endeksi sıralaması bu bölümde yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise endeks sonuçları yer almaktadır. Aynı zamanda en hızlı gelişen, en hızlı düşen ve durağan kalan iller sıralaması ve yıllara bağlı değişimler de dördüncü bölümde bulunmaktadır. Çalışmanın son bölümü ise sonuç kısmıdır.

2. İSTATİSTİKSEL YÖNTEM VE VERİ SETİ

İnsani Gelişme Endeksinde genel olarak değişken bir sayıyı tanımlamak için, örnek olarak x'in 0 ila 1 arasındaki ekonomik dağılımını gösterebilmek için aşağıdaki formülün kullanıldığı görülmektedir⁸.

$$x - Index = \frac{x - (min)x}{(max) - (min)x}$$

⁶ Çiğdem Ünal, "İnsani Gelişmişlik Endeksine Göre Türkiye'nin Bölgesel Farklılıkları", Coğrafi Bilimler Dergisi, 6/2, 2008, s. 90.

⁷ Rita Silva-Alexandra Ferreira-Lopes, "A Regional Development Index For Portugal", Social Indicators Research, 118/3, 2014, s. 1057.

⁸ Wikipedia - İnsani Gelişme Endeksi
http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0nsani_Geli%C5%9Fme_Endeksi, 20.11.2014

Değişkenler üzerinde formül uygulandıktan sonra ise ortaya çıkan değerlerin geometrik ortalamasının alınması yolu ile İnsani Gelişme Endeksine ulaşılmaktadır⁹.

Bu doğrultuda tez çalışmamızda insani gelişme endeksi metodolojisi kullanılarak Türkiye için bir sosyo-ekonomik endeksi oluşturulmuştur. Endeksteeki sosyo-ekonomik değişkenler tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Sosyo-Ekonomik Yenilik Endeksi Değişkenleri

	Değişkenler
X1	İlin ihracatının toplam ihracat içerisindeki payı,
X2	İl başına düşen faydalı model sayısı
X3	İl başına düşen patent sayısı
X4	İlin yükseköğretim öğrenci sayısı
X5	İlin kurumlar vergisinin Türkiye içerisindeki payı
X6	İlin gelir vergisinin Türkiye içerisindeki payı
X7	İldeki İşkur kurs sayıları
X8	İldeki İşsizlik Oranları
X9	İlin İstihdam Oranı
X10	İldeki işgücüne katılım oranı

Bu çalışmada kullanılan veriler 2008 yılından başlayarak 2012 yılına kadarki dönemi kapsamaktadır. 81 ilin endeks kapsamında ihracat oranları, faydalı model sayıları, patent sayıları, yükseköğretim öğrenci sayıları, kurumlar vergisi oranları, gelir vergisi oranları, işkur kurs sayıları, işsizlik oranı, istihdam oranı ve işgücüne katılım oranı ele alınmıştır.

Endeks, 81 ilin 2008 yılından 2012 yılına kadar ki sosyo-ekonomik yenilik bağlamındaki verilerini kapsamaktadır. Hazırladığımız bu çalışmada Türkiye'de ki illere ait veriler kullanılarak kalkınma düzeyleri ölçülmeye çalışılmıştır.

Endeks de yer alan verilerden "işsizlik oranı, işgücüne katılım oranı ve istihdam oranı, il ihracatının Türkiye içerisindeki payı", Kalkınma Bakanlığının "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE 2011" de de kullanılan veriler olarak yer almaktadır. Yine yıllar itibarıyla illere göre patent sayısı ve faydalı model sayısı, "EDAM Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi" adlı çalışmada yer alan yaratıcılık kategorisindeki "kişi başı tescilli patent sayısı" ile benzer özellikler arz etmektedir. Yine bu değişkenlere yakın değişkenler SEGE 2011 çalışmasında Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite Göstergeleri içerisindeki "Yüz bin kişiye

⁹ Muhsin Doğan-Halim Tatlı, "İnsani Gelişme ve İnsani Yoksulluk Bağlamında Türkiye'nin Dünyadaki Yeri", Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 28/1, 2014, s. 104,

düşen marka başvuru sayısı ve Yüz bin kişiye düşen patent başvuruları" olarak yer almaktadır. İl gelir vergisi ve kurumlar vergisinin Türkiye içerisindeki payı değişkenleri ise DPT'nin 2003 yılında yapmış olduğu "İller İtibariyle Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması" adlı çalışmada "Kişi başına gelir ve kurumlar vergisi" adı altında ele alınmıştır. Yine Baday Yıldız ve arkadaşlarının "Türkiye'de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması" adlı çalışmasında da "Kişi başına gelir ve kurumlar vergisi" değişkeninin ele alındığı görülmektedir. Türkiye İş Bankası'nın hazırlamış olduğu "2010 ve 2012 Verileriyle Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması" içerisinde değişken olarak yer alan "Yüksek lisans öğrenci sayısı", DPT'nin "İller İtibariyle Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması" adlı çalışmasında yer alan "Okullaşma oranı" ile ilgili değişkenler, Alkin ve arkadaşlarının "İller Arası Rekabet Endeksi: Türkiye'deki İllerin Rekabetçilik Seviyelerinin Göreceli Olarak Ölçülebilmesi İçin Bir Yaklaşım" adlı çalışmada yer alan "İldeki yüksek eğitimli kişi sayısı" değişkeni ile Kalkınma Bakanlığının "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE 2011" de yer alan "Yüksek okul veya fakülte mezunu nüfusun 22+ yaş nüfusa oranı" değişkenlerini karşılayacak şekilde çalışma içerisindeki endeks de illere göre yüksek öğretim öğrenci sayıları ve yine illere göre işkur kurs sayısı verilerine yer verilmiştir.

3. BULGULAR

Tablo 2'de 2008-2012 yıllarına ait illerin sosyo-ekonomik yenilik endeksi verilmiştir. Bu endeks daha önceki sayfalarda da açıkladığımız üzere 10 farklı değişkenden meydana gelmiş olup "İnsani Kalkınma Endeksi" metodolojisine uygun olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2: 2008-2012 İllere Göre Sosyo-Ekonomik Yenilik Endeksi Sıralaması

SIRALAMA	2008	2009	2010	2011	2012
1	06Ankara	06Ankara	34İstanbul	34İstanbul	34İstanbul
2	35İzmir	35İzmir	06Ankara	06Ankara	06Ankara
3	16Bursa	16Bursa	35İzmir	35İzmir	35İzmir
4	42Konya	41Kocaeli	16Bursa	16Bursa	16Bursa
5	01Adana	42Konya	41Kocaeli	41Kocaeli	41Kocaeli
6	27Gaziantep	01Adana	42Konya	01Adana	01Adana
7	07Antalya	07Antalya	01Adana	42Konya	07Antalya
8	41Kocaeli	38Kayseri	07Antalya	38Kayseri	42Konya
9	38Kayseri	27Gaziantep	38Kayseri	07Antalya	27Gaziantep

SIRALAMA	2008	2009	2010	2011	2012
10	20Denizli	33İçel	45Manisa	27Gaziantep	38Kayseri
11	31Hatay	20Denizli	20Denizli	54Sakarya	33İçel
12	33İçel	59Tekirdağ	33İçel	33İçel	54Sakarya
13	26Eskişehir	34İstanbul	27Gaziantep	20Denizli	20Denizli
14	54Sakarya	54Sakarya	54Sakarya	45Manisa	45Manisa
15	45Manisa	26Eskişehir	59Tekirdağ	59Tekirdağ	55Samsun
16	34İstanbul	45Manisa	26Eskişehir	31Hatay	26Eskişehir
17	55Samsun	10Balıkesir	55Samsun	26Eskişehir	59Tekirdağ
18	59Tekirdağ	55Samsun	10Balıkesir	55Samsun	31Hatay
19	10Balıkesir	31Hatay	09Aydın	09Aydın	09Aydın
20	09Aydın	46Kahramanmaraş	31Hatay	48Muğla	48Muğla
21	46Kahramanmaraş	09Aydın	48Muğla	10Balıkesir	10Balıkesir
22	48Muğla	48Muğla	46Kahramanmaraş	67Zonguldak	46Kahramanmaraş
23	44Makıya	61Trabzon	43Kütahya	46Kahramanmaraş	61Trabzon
24	67Zonguldak	44Makıya	67Zonguldak	61Trabzon	44Makıya
25	61Trabzon	43Kütahya	32İsparta	44Makıya	67Zonguldak
26	39Kırklareli	39Kırklareli	39Kırklareli	32İsparta	32İsparta
27	19Çorum	03Afyon	03Afyon	80Osmaniye	19Çorum
28	03Afyon	25Erzurum	19Çorum	39Kırklareli	52Ordu
29	22Edirne	52Ordu	61Trabzon	58Sivas	80Osmaniye
30	43Kütahya	32İsparta	44Makıya	23Elazığ	25Erzurum
31	52Ordu	19Çorum	25Erzurum	52Ordu	81Düzce
32	60Tokat	64Uşak	22Edirne	25Erzurum	58Sivas
33	25Erzurum	67Zonguldak	14Bolu	14Bolu	78Karabük
34	53Rize	17Çanakkale	81Düzce	22Edirne	03Afyon
35	32İsparta	22Edirne	58Sivas	63Şanlıurfa	17Çanakkale
36	14Bolu	58Sivas	23Elazığ	19Çorum	22Edirne
37	23Elazığ	23Elazığ	64Uşak	03Afyon	39Kırklareli
38	17Çanakkale	14Bolu	17Çanakkale	81Düzce	77Yalova
39	81Düzce	81Düzce	37Kastamonu	77Yalova	14Bolu
40	58Sivas	77Yalova	77Yalova	50Neşehir	23Elazığ
41	64Uşak	78Karabük	78Karabük	15Burdur	63Şanlıurfa
42	15Burdur	21Diyarbakır	80Osmaniye	17Çanakkale	53Rize
43	78Karabük	70Karaman	53Rize	37Kastamonu	15Burdur

Türkiye için HDI Bağlamında 2008-2012 Sosyo-Ekonomik Yenilik Endeksi

SIRALAMA	2008	2009	2010	2011	2012
44	05 Amasya	60 Tokat	50 Nevşehir	64 Uşak	37 Kastamonu
45	02 Adıyaman	11 Bilecik	68 Aksaray	78 Karabük	50 Nevşehir
46	11 Bilecik	15 Burdur	15 Burdur	60 Tokat	11 Bilecik
47	40 Kırşehir	40 Kırşehir	65 Van	53 Rize	66 Yozgat
48	63 Şanlıurfa	50 Nevşehir	05 Amasya	28 Giresun	60 Tokat
49	68 Aksaray	53 Rize	70 Karaman	70 Karaman	05 Amasya
50	50 Nevşehir	80 Osmaniye	60 Tokat	11 Bilecik	70 Karaman
51	77 Yalova	28 Giresun	28 Giresun	68 Aksaray	28 Giresun
52	80 Osmaniye	05 Amasya	11 Bilecik	05 Amasya	02 Adıyaman
53	51 Niğde	66 Yozgat	51 Niğde	40 Kırşehir	47 Mardin
54	76 Iğdır	02 Adıyaman	66 Yozgat	71 Kırıkkale	18 Çankırı
55	37 Kastamonu	57 Sinop	57 Sinop	24 Erzincan	74 Bartın
56	28 Giresun	51 Niğde	71 Kırıkkale	57 Sinop	68 Aksaray
57	21 Diyarbakır	74 Bartın	18 Çankırı	29 Gümüşhane	71 Kırıkkale
58	66 Yozgat	47 Mardin	29 Gümüşhane	43 Kütahya	13 Bitlis
59	79 Kilis	72 Batman	79 Kilis	02 Adıyaman	30 Hakkari
60	47 Mardin	63 Şanlıurfa	49 Muş	51 Niğde	43 Kütahya
61	65 Van	37 Kastamonu	52 Ordu	66 Yozgat	40 Kırşehir
62	08 Artvin	65 Van	63 Şanlıurfa	04 Ağrı	64 Uşak
63	57 Sinop	71 Kırıkkale	40 Kırşehir	47 Mardin	65 Van
64	71 Kırıkkale	04 Ağrı	02 Adıyaman	74 Bartın	72 Batman
65	72 Batman	24 Erzincan	72 Batman	72 Batman	57 Sinop
66	74 Bartın	36 Kars	08 Artvin	18 Çankırı	51 Niğde
67	24 Erzincan	13 Bitlis	47 Mardin	79 Kilis	24 Erzincan
68	36 Kars	79 Kilis	74 Bartın	12 Bingöl	73 Şırnak
69	29 Gümüşhane	12 Bingöl	76 Iğdır	73 Şırnak	79 Kilis
70	70 Karaman	29 Gümüşhane	30 Hakkari	65 Van	29 Gümüşhane
71	04 Ağrı	68 Aksaray	04 Ağrı	08 Artvin	12 Bingöl
72	30 Hakkari	08 Artvin	24 Erzincan	13 Bitlis	08 Artvin
73	49 Muş	18 Çankırı	36 Kars	36 Kars	04 Ağrı
74	13 Bitlis	49 Muş	21 Diyarbakır	30 Hakkari	36 Kars
75	73 Şırnak	62 Tunceli	13 Bitlis	49 Muş	21 Diyarbakır
76	18 Çankırı	76 Iğdır	12 Bingöl	76 Iğdır	76 Iğdır
77	12 Bingöl	30 Hakkari	56 Siirt	21 Diyarbakır	56 Siirt

SIRALAMA	2008	2009	2010	2011	2012
78	69 Bayburt	56 Siirt	73 Şırnak	56 Siirt	49 Muş
79	62 Tunceli	73 Şırnak	75 Ardahan	62 Tunceli	62 Tunceli
80	56 Siirt	75 Ardahan	62 Tunceli	75 Ardahan	75 Ardahan
81	75 Ardahan	69 Bayburt	69 Bayburt	69 Bayburt	69 Bayburt

4. 2008-2012 SOSYO-EKONOMİK YENİLİK ENDEKSİ SONUÇLARI

Tablo 2'e baktığımızda illerin çoğunluğunda 2008-2012 sürecinde durağan bir yapının hakim olduğu görülmektedir. İllerin genelde sosyo-ekonomik yenilik endeksindeki yerleri ciddi değişimler kaydetmezken bazı istisnalar da mevcuttur. Tablo'da en az kıpırdanma üst sıradaki illerde yaşanırken, en çok kıpırdanma ise sıralamanın arka taraflarında yer alan illerde görülmektedir. Diğer yandan alt taraflardaki illeri özellikle Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi şehirleri oluşturmaktadır. Plaka kodu 67'den sonra yer alan yeni illerinde genellikle sıralamanın arka taraflarında yer aldığı tablodan görülmektedir.

Endekse bakıldığında illerin coğrafi konumları ile yenilik düzeyleri arasında önemli bir ilişki olduğu görülmektedir. 2008-2012 sürecindeki her yılda 7 bölgeyi coğrafi yapı üzerinden değerlendirme yapıldığında en yenilikçi 10 il sıralamasında Türkiye'nin doğusundan sadece Gaziantep'in bulunduğu görülmektedir. En az yenilikçi illere bakıldığında ise Bayburt ve 2009 ve 2012 yıllarında Artvin hariç tümüyle Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi illerinden kurulu olduğu gözükmektedir. Bu durum Türkiye'de geçmişten beri devam eden bölgesel eşitsizliğin yenilik bağlamında da sürdüğünü göstermektedir.

4.1 En Hızlı Yükselen - Düşen - Durağan Kalan İller

Tablo 2'den yola çıkarak endeksin başlangıç yılı 2008 ve bitiş yılı 2012'de ki sonuçlarına bakıp konumları aynı kalan iller, en hızlı yükselen iller ve en hızlı düşen iller için tablo 3 hazırlanmıştır.

Tablo 3: 2008-2012 Türkiye Genelinde: En hızlı yükselen gelişen iller- En hızlı düşen iller- Durağan kalan iller

	En Hızlı Yükselen İller		En Hızlı Düşen İller		Durağan Kalan İller	
	İller	Değişim	İller	Değişim	İller	Değişim
1	80 Osmaniye	52>29	43 Kütahya	30>60	07 Antalya	7
2	18 Çankırı	76>54	76 Iğdır	54>76	11 Bilecik	46
3	70 Karaman	70>50	64 Uşak	41>62	19 Çorum	27
4	13 Bitlis	74>58	21 Diyarbakır	57>75	24 Erzincan	67
5	34 İstanbul	16>1	60 Tokat	32>48	62 Tunceli	79

2008 ve 2012 yıllarına bakılarak hazırlanan en hızlı yükselen iller kategorisinde Osmaniye sıralamanın en üstünde yer almaktadır. 2008 yılında 52. sırada yer alan il, 2012 yılında 29. sıraya çıkmıştır. Bu durumda ildeki işsizlik rakamlarının ciddi manada düşmesi, iş gücü katılım ve istihdam oranlarının yıldan yıla artması, patent sayısının yükselmesi gibi kriterler etkili olmuştur. Yine benzeri şekilde; Çankırı'da 2008'de sıralamada 76. iken 2012'de 54. olmuştur. Bu kategorideki diğer iller olan Karaman, Bitlis ve İstanbul sıralama da doğrusal bir şekilde ilerleyerek en hızlı yükselen iller arasında yer almıştır. Bu illerde de endekse konu olan değişkenlerin 2008 ve 2012 yılları arasında ciddi ilerlemeler kaydettiği görülmüştür.

Antalya, Bilecik, Çorum, Erzincan ve Tunceli illeri pozisyonlarını korumuşlardır. Özellikle ülkenin doğusunda yer alan Erzincan ve Tunceli illeri pozisyonlarını korurken sıralama da geride kalmışlardır.

En hızlı düşen iller ise sırasıyla Kütahya, Iğdır, Uşak, Diyarbakır ve Tokat olmuştur. Kütahya'da kurumlar vergisi, gelir vergisinde yaşanan önemli düşüşler ilin sıralamadaki yerinin belirlenmesinde etkili olmuştur. Diğer illerde de ağırlıklı olarak vergilerin Türkiye içerisindeki almış olduğu payda yaşanan değişim ve patent sayısı gibi ticari gelişim değişkenlerindeki yaşanan gerilemeler illerin sıralamadaki yerlerinin düşmesine sebep olmuştur.

4.2. İbbs 2 Sıralaması

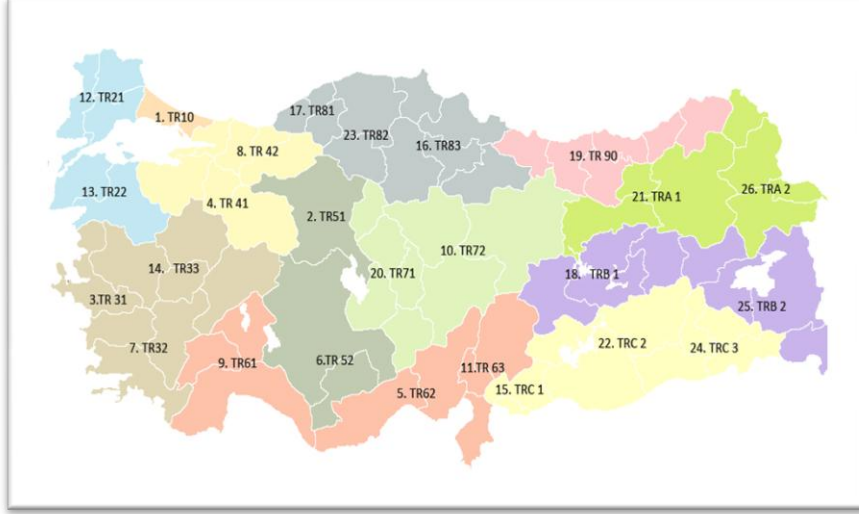
Tablo 4'de yer alan İBBS-2 düzeyindeki bölgelerin sosyo-ekonomik yenilik endeksi sonuçlarına göre bölgelerin 2008-2012 yıllarına ait zaman zarfında stabil bir yapıya sahip oldukları görülmektedir. İllerdeki sosyo-ekonomik yenilik endeksi sonuçlarına benzer şekilde İBBS-2 düzeyindeki bölgelerde de batı illerinin oluşturduğu bölgelerin doğu illerinin oluşturduğu bölgelere göre daha yenilikçi olduğu görülmektedir. Sıralamada en yenilikçi bölgelerin TR10 İstanbul, TR 51 Ankara ve TR 31 İzmir olduğu görülmektedir. Gaziantep, Adıyaman ve Kilis'in oluşturduğu TRC 1 bölgesi ülkenin doğusundaki en yenilikçi bölge olarak yer almaktadır. Bununla birlikte sıralamada TRC 1 bölgesinin en iyi derecesi 11.'lik olmuştur.

Tablo 4: 2008-2012 İBBS 2 Düzeyinde Sosyo-Ekonomik Yenilik Endeksi Sıralaması

SIRALAMA	2008	2009	2010	2011	2012
1	TR51: Ankara	TR51: Ankara	TR 10 İstanbul	TR 10 İstanbul	TR 10 İstanbul
2	TR31: İzmir	TR31: İzmir	TR51: Ankara	TR51: Ankara	TR51: Ankara
3	TR41: Bilecik, Bursa, Eskişehir	TR41: Bilecik, Bursa, Eskişehir	TR31: İzmir	TR31: İzmir	TR31: İzmir
4	TR 62: Adana, Mersin	TR 62: Adana, Mersin	TR 62: Adana, Mersin	TR41: Bilecik, Bursa, Eskişehir	TR41: Bilecik, Bursa, Eskişehir
5	TR 10 İstanbul	TR 10 İstanbul	TR41: Bilecik, Bursa, Eskişehir	TR 62: Adana, Mersin	TR 62: Adana, Mersin

SIRALAMA	2008	2009	2010	2011	2012
6	TR52: Karaman, Konya	TR52: Karaman, Konya	TR52: Karaman, Konya	TR42: Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	TR42: Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova
7	TR32: Aydın, Denizli, Muğla	TR32: Aydın, Denizli, Muğla	TR32: Aydın, Denizli, Muğla	TR52: Karaman, Konya	TR52: Karaman, Konya
8	TR61: Antalya, Burdur, Isparta	TR42: Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	TR42: Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	TR32: Aydın, Denizli, Muğla	TR32: Aydın, Denizli, Muğla
9	TR42: Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	TR61: Antalya, Burdur, Isparta	TR61: Antalya, Burdur, Isparta	TR61: Antalya, Burdur, Isparta	TR61: Antalya, Burdur, Isparta
10	TR 63: Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	TR72: Kayseri, Sivas, Yozgat	TR72: Kayseri, Sivas, Yozgat	TR 63: Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	TR72: Kayseri, Sivas, Yozgat
11	TRC1: Adıyaman, Gaziantep, Kilis	TR21: Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	TR33: Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak	TR72: Kayseri, Sivas, Yozgat	TR 63: Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
12	TR22: Balıkesir, Çanakkale	TR 63: Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	TR21: Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	TR21: Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	TRC1: Adıyaman, Gaziantep, Kilis
13	TR21: Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	TR22: Balıkesir, Çanakkale	TR22: Balıkesir, Çanakkale	TR22: Balıkesir, Çanakkale	TR21: Edirne, Kırklareli, Tekirdağ
14	TR33: Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak	TR33: Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak	TR 63: Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	TRC1: Adıyaman, Gaziantep, Kilis	TR22: Balıkesir, Çanakkale
15	TR72: Kayseri, Sivas, Yozgat	TRC1: Adıyaman, Gaziantep, Kilis	TRC1: Adıyaman, Gaziantep, Kilis	TR33: Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak	TR83: Amasya, Çorum, Samsun, Tokat
16	TR83: Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	TR83: Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	TR83: Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	TR83: Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	TR33: Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak
17	TR81: Bartın Karabük, Zonguldak	TR81: Bartın Karabük, Zonguldak	TR81: Bartın Karabük, Zonguldak	TR81: Bartın Karabük, Zonguldak	TR81: Bartın Karabük, Zonguldak
18	TRB1: Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli	TRB1: Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli	TR82: Çankırı, Kastamonu, Sinop	TRB1: Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli	TRB1: Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli
19	TR71: Aksaray, Kırkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir	TR90: Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize	TRB1: Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli	TR90: Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize	TR90: Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize
20	TR90: Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize	TRC2: Diyarbakır, Şanlıurfa	TR71: Aksaray, Kırkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir	TR71: Aksaray, Kırkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir	TR82: Çankırı, Kastamonu, Sinop
21	TRC2: Diyarbakır, Şanlıurfa	TRA1: Bayburt, Erzincan, Erzurum	TR90: Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize	TRC2: Diyarbakır, Şanlıurfa	TRC2: Diyarbakır, Şanlıurfa
22	TRA1: Bayburt, Erzincan, Erzurum	TR71: Aksaray, Kırkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir	TRA1: Bayburt, Erzincan, Erzurum	TRA1: Bayburt, Erzincan, Erzurum	TRA1: Bayburt, Erzincan, Erzurum
23	TR82: Çankırı, Kastamonu, Sinop	TR82: Çankırı, Kastamonu, Sinop	TRB2: Bitlis, Hakkari, Muş, Van	TR82: Çankırı, Kastamonu, Sinop	TR71: Aksaray, Kırkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir
24	TRA2: Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars	TRC3: Batman, Mardin, Şırnak, Siirt	TRC2: Diyarbakır, Şanlıurfa	TRC3: Batman, Mardin, Şırnak, Siirt	TRC3: Batman, Mardin, Şırnak, Siirt
25	TRC3: Batman, Mardin, Şırnak, Siirt	TRB2: Bitlis, Hakkari, Muş, Van	TRC3: Batman, Mardin, Şırnak, Siirt	TRA2: Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars	TRB2: Bitlis, Hakkari, Muş, Van
26	TRB2: Bitlis, Hakkari, Muş, Van	TRA2: Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars	TRA2: Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars	TRB2: Bitlis, Hakkari, Muş, Van	TRA2: Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars

Şekil 1: 2008-2012 yılları arası İBBS 2 Düzey Sosyo-Ekonomik Yenilik Endeks Sıralama Haritası



Şekil 1' de 2008-2012 yılları arasında İBBS 2 düzeyindeki bölgelerin sosyo-ekonomik yenilik endeksi sıralaması görülmektedir. 5 yılın ortalamasına göre belirlenen şekil 1'de hangi bölgenin kaçınıcı sırada yer aldığı gözükmemektedir. Batı ve doğu illeri arasındaki sosyo-ekonomik yenilik farkı da şekil 1'de daha net belli olmaktadır.

5. SONUÇ

Bu çalışmada 81 ile ait 10 temel sosyo-ekonomik temel değişken ile Türkiye'de 2008-2012 yılları arası İBBS 3 ve İBBS 2 düzeyinde sosyo-ekonomik yenilik düzeyi araştırılmıştır. Literatürde PCA gibi farklı ve başarılı analiz yöntemi bulunmasına rağmen yeterli veri olmamasından dolayı çalışmada analiz tekniği olarak HDI yöntemi benimsenmiştir. Özellikle TÜİK ve Kalkınma Bakanlığı'nın iller bazında daha fazla veriyi kullanıma açması ile endeks çalışmalarında yer alacak veri sayısının artması, endekslerin daha sağlıklı bir yapıya kavuşmasını sağlayacaktır.

Sosyo-ekonomik yenilik sıralaması neticesinde en gelişmiş illerin İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Konya ve Adana'nın tekelinde bulunduğu tespit edilmiştir.

Yıllara bağlı yenilik sıralamasında en düşük iller ise Tunceli, Ardahan, Bayburt, Şırnak ve Siirt olarak görülmüştür.

Baday Yıldız ve arkadaşlarının 2012 yılında yapmış oldukları çalışmada illerin gelişmişlikleri ile coğrafi konumları arasında önemli bir

ilişki bulunduğu görülmüştür. Bu çalışmada da; o çalışmaya benzer şekilde yenilikçilik ile coğrafi konum arasında etkileşim söz konusudur. Yenilikçi iller ülkenin batısında yer alanlar olurken, daha az yenilikçi illerin ise ülkenin doğusundakiler olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte; yenilikçi iller sıralamasında doğudan hiç bir ilin bulunmaması da sosyo-ekonomik yenilik bakımından ülkenin doğusuyla batısı arasında bir farklılık bulunduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- BADAY YILDIZ, E. SİVRİ, U. BERBER, M. (2012). Türkiye'de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 39, 147-167
- DOĞAN, E. M. TATLI, H. (2014). İnsani Gelişme ve İnsani Yoksulluk Bağlamında Türkiye'nin Dünyadaki Yeri. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 28/1, ss. 99-124,
- DPT. (2003). İller İtibariyle Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması ,
- EDAM (2009). Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi. EDAM ve Deloitte Türkiye Ortak Yayını,
- KALKINMA BAKANLIĞI (2013). İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE 2011. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü,
- SILVA, R. FERREIRA-LOPES, A. (2014). A Regional Development Index For Portugal. Social Indicators Research, 118/3, 1055-1085,
- TÜRKİYE İŞ BANKASI. (2014). 2010 ve 2012 Verileriyle Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması. İktisadi Araştırmalar Bölümü,
- ÜNAL, Ç. (2008). İnsani Gelişmişlik Endeksine Göre Türkiye'nin Bölgesel Farklılıkları. Coğrafi Bilimler Dergisi, 6/2, 89-113,
- WIKIPEDIA, erişim 20.11.2014
from: http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0nsani_Geli%C5%9Fme_Endeksi,